

Význam nádeje pri budovaní spoločenstva lásky v kontexte sociálneho učenia Benedikta XVI.

Juraj Skřivánek

Nasledujúci príspevok sa pokúša predostrieť koncept kresťanskej nádeje a jej najcharakteristickejších črt, vychádzajúc zo sociálneho učenia emeritného pápeža Benedikta XVI. V prvej časti poukážeme na niektoré nedorozumenia, ktoré skresľujú dynamiku cnosti nádeje a zamieňajú ju za psychologické pojmy či súkromné vlastníctvo. V druhej časti rozvieme naše úvahy o vnútorný aspekt otvorenia sa človeka transcendentnej dimenzii pri šírení (nielen výlučne, ale skôr) nádeje v kontexte súčasného sveta a poukážeme na vnútornú súvzťažnosť teologálnych cností v živote kresťana ako oslobodzujúcej činnosti služby presahujúcej časnú skutočnosť. Tretia časť bude venovaná civilizácii lásky v aspekte vzájomnej participácie pri zveľaďovaní sveta. V neposlednom rade upozorníme na aspekt utrpenia, ktorého dôstojné prežívanie sa môže v individuálnom či kolektívnom smere stať autentickým znakom svedectva nádeje pre svet.

V úvode by sme chceli upozorniť na skutočnosť, že pri spracovávaní problematiky sme vychádzali najmä z dvoch encyklík Benedikta XVI. (*Spe salvi* a *Deus caritas est*). Objasnenie prepojenia nádeje a lásky s cnosťou viery budeme ilustrovať odkazujúc na encykliku *Lumen fidei*, ktorá bola napísaná „štyrmi rukami.“¹ Snaha o organické prepojenie viery, nádeje a lásky v kontexte našej práce sa konzekventne podpísala pod samotný text.

---

¹ Pápež František použil toto označenie aj ako výraz vďaka Benediktovi XVI., ktorý nemalou mierou prispel k záverečnému textu encykliky. Dostupné na: <http://www.catholicherald.co.uk/news/2013/06/13/pope-confirms-he-will-publish-encyclical-begun-by-benedict-xvi/> [zverejnené 13. 6. 2013, cit. 17. 1. 2016].

1. OBJASNENIE NÁDEJE AKO KEŤOVÉHO POJMU

Skôr, než sa budeme podrobnejšie zaoberať kresťanskou nádejou a jej aktivizáciou v kontexte spoločenstva lásky, je potrebné ju očistiť od nánosov, ktoré by mohli zahmlievať jej skutočnú podstatu. V prvom rade je dôležité upozorniť, že kresťanskú nádej nemožno redukovať len na *optimizmus*. Cnosť nádeje nie je, hovoriac jazykom psychológie, založená na povahe človeka, ale na Božej vernosti a prisľúbeniach.² Bez ich náležitého pochopenia a zvnútorňovania sa z kresťanského posolstva vytráca aspekt radostnej zvesti, v ktorej „zaznieva ako rozlišovací prvok kresťanov skutočnosť, že majú budúcnosť: nie že by vedeli do podrobností, čo ich očakáva, no celkom vedia, že ich život nekončí v prázdnote.“³

Ďalšiu pomýlenú karikatúru nádeje predstavuje *nezáujem* o vonkajšie dianie. Človek často nechce byť rušený vo svojej zbožnosti nežiaducimi vplyvmi okolia, a tak jednu z možností, ako zabrániť nevítaným elementom vstúpiť do zdanlivého pokoja, nachádza v uzamknutí sa za dverami privátneho sveta. Tak sa však odsudzuje k výrobe súkromného duchovna riskujúc idolatrické prechovávanie náklonnosti k vlastným schopnostiam. V extrémnej radikálnosti takéhoto postoja dokonca odmietnutie či neuznanie darov Ducha, „ktorý rozdeľuje každému, ako chce“ (1 Kor 12,11). V tomto smere nás kresťanská nádej pobáda prekročiť samých seba v bezpodmienečnom spoľahnutí sa na istenie Božieho srdca.⁴

Nádej nemožno plne identifikovať a adekvátne vyjadriť subjektívnym prežívaním človeka. Zamieňanie cnosti nádeje s *prchavými pocitmi* by v krajných situáciách najväčšej núdze neprivedlo človeka k zachovaniu bezvýhradnej dôvery a vyjadreniu vďaka Božej milosti. Navzdory pokušeniu absolutizovania vlastných síl možno v najdramatickejších

² Porov. FRANTIŠEK, encyklika *Lumen fidei* 9, 10 a 24. Emeritný pápež v tejto perspektíve organicky prepája nádej s vierou a následne konštatuje, že viera „nám už teraz niečo dáva z očakávanej skutočnosti a táto prítomná skutočnosť je pre nás *dôkazom* toho, čo ešte nevidíme. [...] Prítomnosť sa dotýka budúce skutočnosti, a tak sa budúce veci vlievajú do prítomných a prítomné do budúcich.“ BENEDIKT XVI., encyklika *Spe salvi* 7.

³ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 2.

⁴ Hoci autor Listu Hebrejom načrtol v jedenástej kapitole osobitnú históriu tých, ktorí žili v nádeji a boli na ceste dejín prechádzajúcich od Ábela až po jeho súčasnosť, „títo všetci, hoci sa vo viere osvedčili, nedosiahli prisľúbenie, lebo Boh prichystal pre nás niečo lepšie, aby nedosiahli dokonalosť bez nás“ (Hebr 11,39–40). Správne nastavená polarita nádeje, ktorej delikátna citlivosť odkazuje na Iného, nás učí, ako žiť každodenné medzilidské vzťahy v explózii Božej lásky.

chvíľach života obstať v úlohe tlmočníka a služobníka, zakúšajúc najintímnejší zdroj sily nádeje, ktorú biblický text charakterizuje slovami: „Lebo nás ženie Kristova láska“ (2 Kor 5,14). Povedané inými slovami, nádej umožňuje človeku dúfať práve vtedy, keď by sa mohlo zdať, že vonkajšie okolnosti sa javia ako plné beznádeje.⁵

Benedikt XVI. ďalej upriamuje pozornosť na množstvo *partikulárnych nádejí* zrkadliacich sa v reťazi všedných dní, ktorých dosiahnutie však nepredstavuje plnosť nádeje.⁶ Iste, človek v predispozícii svojej bytostnej dimenzie potrebuje zakúšať úspech v rôznorodých oblastiach života, avšak dokonalú nádej vychádzajúcu z istoty Kristovej lásky⁷ nemožno suplovať dočasným uspokojením osobných potrieb.

Keď sa [menšie či väčšie] nádeje stanú skutočnosťou, zrazu jasne vidieť, že to v skutočnosti nebolo všetko. Stáva sa jasným, že človek potrebuje nádej, ktorá ide ponad všetko. Stáva sa jasným, že mu môže stačiť len niečo nekonečné, niečo, čo bude vždy viac, než by mohol dosiahnuť.⁸

Implicitne sa chce v tomto smere poukázať na to, že vsadenie nádeje výhradne do podmienok sveta nesie so sebou riziko straty prepotrebnej odvahy zoči-voči nepredvídanému neúspechu. V tomto smere je dôležité poznamenať, že nádej sa špecifickým spôsobom prejavuje jednak v cnosti trpezlivosti, kedy je človek pobádaný konať navzdory nepriaznivým okolnostiam, a jednak v cnosti pokory, ktorá uschopňuje človeka

⁵ Na pozadí príbehu z koncentračného tábora Benedikt XVI. ilustruje aktivizovanie nádeje navzdory existenčnej beznádeji. V liste z „pekla“, ktorého odosielateľom je vietnamský mučeník Pavol, možno zachytiť silu nádeje pochádzajúcej z viery: „Uprostred týchto múk, ktoré u druhých obyčajne vyvolávajú hrôzu a zlomia ich, som vďaka Božej milosti naplnený útechou a radosťou: nie som totiž sám, lebo Kristus je tu so mnou. [...] uprostred tejto búrky vrhám kotvu k Božiemu trónu, živej nádeji, ktorá je v mojom srdci.“ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 37.

⁶ „No ak nás neosvetľuje žiara tej veľkej nádeje, ktorú nemôžu zničiť ani malé neúspechy, ani historické zlyhania, každodenné úsilie na naplnenie nášho života a lepšiu budúcnosť nás unavuje, alebo sa mení vo fanatizmus. Ak nemôžeme dúfať v niečo väčšie než to, čo môžeme z kroka na krok dosiahnuť a čo nám ponúka politická a ekonomická moc, náš život sa čoskoro zúži a zostane beznádejný.“ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 35.

⁷ „Kto nás odlúči od Kristovej lásky? [...] som si istý, že ani smrť, ani život, ani anjeli, ani kniežatstvá, ani prítomnosť, ani budúcnosť, ani mocnosť, ani výška, ani hĺbka, ani nijaké iné stvorenie nás nebude môcť odlúčiť od Božej lásky, ktorá je v Kristovi Ježišovi, našom Pánovi“ (Rim 8,35–39).

⁸ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 30.

bezvýhradne dôverovať Božiemu tajomstvu aj v najtemnejších obdobiach života.⁹

V neposlednom rade je vhodné upozorniť, že nádej nemožno stotožniť s *utopickými víziami*. Budúcnosť, ktorú predostiera nádej, sa značne odlišuje od ponúk núkajúcich „instantné“ riešenia. V prepojení s vierou a láskou sa do popredia dostáva skôr aspekt novosti podnetov, ku ktorým človek zaujíma postoj, od ktorého sa nakoniec odvíja i kvalita ľudského života.¹⁰

Ten, kto rozumom uchopil a srdcom priľnul k živej láske vteleného Slova, začína tušiť, čo znamenajú slová nádeje večného života. Benedikt XVI. pri tomto zásadnom momente vyjadruje, že „život sa vo svojej úplnosti stáva vzťahom s tým, ktorý je prameňom života. Ak sme vo vzťahu s tým, ktorý neumiera, ktorý sám je Život a sám je Láska, vtedy sme v živote. Vtedy *žijeme*.“¹¹ Len v tomto aspekte vzťahu s Kristom, ktorý vydal samého seba ako výkupné za všetkých (porov. 1 Tim 2,6), sa môže človek plne autenticky angažovať v prospech druhých. Kresťanská nádej je zároveň *nádejou pre druhých*, pretože „ako kresťania by sme sa nikdy nemali pýtať len na to, ako sa môžem ja sám spasíť. Mali by sme sa pýtať aj na to, čo môžem spraviť, aby i druhí boli spasení a aby aj druhým vyšla hviezda nádeje.“¹²

2. ASPEKT VNÚTORNÉHO OTVORENIA SA TRANSCENDENTNEJ DIMENZII

Neľahký zápas súčasného kresťana v sekularizovanom svete a každodenná snaha zadostučiniť zmyslu vlastného života sa stávajú hnacím motorom pri napĺňaní jeho najvznešenejšieho poslania – *otvárať* samého seba i svet, aby doň mohla vstúpiť trojičná hĺbka tajomstva dobra, pravdy a lásky. Význam nádeje pri pretváraní vzťahov na horizontálnej úrovni a budovaní spoločenstva lásky v perspektíve vertikálneho ukotvenia v transcendentne Benedikt XVI. vkladá do bazálnej istoty, v ktorej profylakčná moc Lásky dodáva človeku odvahu konať a napredovať.¹³ Témou našej práce však nie je predostrieť budovateľský projekt ráznej

⁹ POROV. BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 39.

¹⁰ POROV. FRANTIŠEK, *Lumen fidei* 57.

¹¹ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 26.

¹² BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 48.

¹³ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 35.

zmeny vonkajších štruktúr spoločnosti, ale skôr náležitým spôsobom poukázať na dynamiku odohrávajúcu sa vo vnútri ľudskej osoby v perspektíve služby lásky v súčasnom svete.

Ak chce človek, odhaľujúc svoju prirodzenú inklináciu k spoznávaniu a vstupovaniu do vzťahov s inými, vyjadriť a rozvíjať vzájomné väzby v interpersonálnej rovine, ktorej kvalitatívna miera presahuje dimenziu času, neorientuje svoju pozornosť len na neustále sa meniaci svet, ale smeruje k realite, ktorej závdavok zakúša v spoločnom živote so svojím Stvoriteľom. V takomto nazeraní už „život nie je jednoduchý produkt zákonov a zákonitostí hmoty, ale vo všetkom a súčasne nad všetkým je osobná vôľa, je Duch, ktorý sa v Ježišovi zjavil ako Láska.“¹⁴ Nádej zreteľne naznačuje špecifikum kresťanstva, ktoré sa nechápe ako ideológia alebo lipnutie na nemeniteľných formulách. Ide predovšetkým o aspekt aktívneho pôsobenia Boha v histórii človeka, ktorým sme pobádaní zaujať adekvátny postoj spolutvorcov prítomnosti a budúcnosti – stať sa soľou zeme a svetlom sveta (Mt 5, 13–14).

Príslušník Božieho ľudu – kresťan, ktorý uveril v Božiu lásku,¹⁵ vyjadruje nielen externé začlenenie do inštitucionálnej Cirkvi, ale najmä vnútorné priľnutie k Cirkvi ako mystickému telu Krista, čo sa viditeľne prejavuje v hlbokjej solidarite s blížnymi. Benedikt XVI. jazykom teológie pripomína, že na začiatku toho, že sa niekto vôbec stal kresťanom, „ne stojí etické rozhodnutie alebo veľkolepá myšlienka, ale skôr stretnutie sa s udalosťou, s Osobou, ktorá ponúka životu celkom nový horizont a tým aj zásadné smerovanie.“¹⁶ To, čo sa nám v tomto konštatovaní odhaľuje, možno náležite pretlmočiť v aspekte darovania a svätosti,¹⁷ ktorý v sebe odráža zodpovednosť kresťana pri zveľaďovaní a rozširovaní Božieho daru – „Ducha sily, lásky a rozvahy“ (2 Tim 1,6) v *plnosti života* a v kontexte spoločenstva lásky.¹⁸

¹⁴ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 5.

¹⁵ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est* 1.

¹⁶ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est* 1.

¹⁷ „Rovnako aj pri našom darovaní nie je dôležité, akú cenu má dar. Kto nedokáže darovať kus samého seba, daruje vždycky málo. Niekedy sa snažíme nahradiť srdce a úkon darovania samých seba peniazmi, materiálnymi vecami. Tajomstvo vtelenia ukazuje, že Boh takto nekonal: nedaroval niečo, ale daroval samého seba vo svojom jednorodenom Synovi. Práve v tomto nachádzame vzor nášho obdarovávanía, pretože naše vzťahy, zvlášť tie najdôležitejšie, sú motivované *bezpodmienečným* darovaním lásky.“ BENEDIKT XVI., *Můj duchovní testament*, Praha: Portál, 2013, s. 32.

¹⁸ Spoločenstvo lásky, ktoré v sociálnej oblasti možno nazvať „civilizáciou lásky“, znamená v prvom rade uskutočňovať opravdivý spoločenský rozvoj v rámci slobody, so-

V symbiotickom vzťahu prepájajúcom dogmatické vyjadrenie viery s individuálnou intimitou lásky vytvára kresťanská nádej do určitej miery dejinne vývojový stred (1 Kor 13,13), nachádzajúc svoju istotu v osobe Krista (1 Tim 1,1). Nádej tak nevyjadruje len spôsob viery a lásky, ale určitým spôsobom uvoľňuje cestu predbežného k radikálnej novosti a rýdzosti Božích prisľúbení,¹⁹ a tak budúcnosť vťahuje do prítomnosti. Kresťan si je vedomý zodpovednosti, ktorá udržiava živú spomienku Božieho plánu,²⁰ a tak *pevné* ťažisko angažovania vo svete nemôže hľadať inde ako v transcendentnej dimenzii. Thomas Rourke poukazuje na fakt, že podstatu kresťanskej nádeje si nemožno zamieňať s politickými programami predostierajúcimi návrhy, ktoré menia spoločnosť zvonka. Očakávať pozitívne zmeny v spoločnosti iba od vonkajších nariadení autority bez prihliadania na vnútorné otvorenie človeka k darom *nepodmienečnej* lásky môže vyústiť do nespokojnosti, v ktorej by bol aspekt súdržnosti nahradený päsťami.²¹ Špecifikum pohľadu Benedikta XVI. v sociálnej rovine tak možno vidieť v globálnom aspekte zasadzovania sa o budovanie jednoty²² a pokoja presahujúcich i hranice časopriestoru.²³ K takémuto poznaniu sa človek prepracúva vtedy, ak východiskový bod dynamiky nádeje enigmatickým spôsobom nachádza v najtajnejšom jadre svojej bytosti, kde prichádza k reálnemu stretnutiu a poznaniu

---

lidarity a spravodlivosti. Svojou substanciálnou podstatou takéto úsilie spočíva v láske k Bohu a k blížnemu, a tým napomáha pri budovaní vzťahov medzi jednotlivcami v spoločnosti. Spoločenstvo lásky medzi Bohom a ľuďmi tvorí najpodstatnejší obsah Zjavenia a skúsenosti viery Izraela.

- 19 Neodvolateľnosť, bezpodmienečnosť a absolútnosť Božích prisľúbení vyjadruje evanjelista Ján slovami: „*Milovaní*, teraz sme Božími deťmi, a ešte sa neukázalo, čím budeme. Vieme však, že keď sa on zjaví, budeme mu podobní, lebo ho budeme vidieť takého, aký je. Každý, kto má túto *nádej* v neho, usiluje sa byť čistý, ako je on čistý“ (1 Jn 3,2–3).
- 20 Kresťan, príslušník Božieho ľudu, odhaľujúci vo svojom srdci zákon Ducha ako stvoriteľský akt Otca a jeho vôľu spasť všetkých ľudí (porov. 1 Tim 2,4), zastáva výsostné postavenie adresáta radostnej zvesti. Inak povedané, ako subjekt lásky je zároveň viditeľným svedkom nádeje, ktorej oslobodzujúcu silu vníma ako performačný impulz. Porov. BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 2.
- 21 Porov. THOMAS R. ROURKE, *The Social and Political Thought of Benedict XVI*, Idaho Falls: Lexington Books, 2011, s. 46.
- 22 Z teologického hľadiska je namieste vyzdvihnúť určitú analógiu jednoty medzi Božskými osobami v túžbe po súlade a spolupatričnosti medzi Božími deťmi (porov. Jn 17,21–23), ktorá odhaľuje nielen povolanie k jedinému Cieľu, ale otvára dokorán dvere ľudskosti vo vzťahu k iným.
- 23 BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate* 7.

svojho Stvoriteľa.²⁴ V sociálnej spleťosti vzťahov je dôležité poukázať na vnútornú otvorenosť a prejav dôvery k príbehu druhého, čím sa rozpoznané svetlo nádeje dostáva k tým, ktorí túžia po oslobodení, šťastí a budúcnosti.²⁵ V radikálnej otvorenosti voči budúcnosti, ktorá je viденá vo svetle aktívnej Nádeje prítomnosti, sú tak ľudia povolaní stať sa účinnými nástrojmi šírenia Božej lásky²⁶ a posväcovania sveta.²⁷

Ako už bolo spomenuté, prekonanie individualizmu zvyrazňuje novosť posolstva kresťanskej nádeje v sociálnom kontexte. Jej hnacia sila pripomína, že človek je milovaný, aby sa tak mohol stať milujúcim. Na druhej strane nemožno nespomenúť, že z modernej povestného vkladať nádej do pustatiny technického života a zákonitosti hmoty nie je možné vyprofilovať skutočné ľudstvo ako spoločenstvo na ceste smerujúcej k Otcovi skrze Krista vo Svätom Duchu.²⁸ Ak by sme sa snažili oslabiť citlivosť vnímania tejto význačnosti, chátranie prvotného dynamizmu prebudeného silou milosti, ktorá závisí od vôle Boha a nie od našich schopností, by sa mohlo prejavíť v servilnom aktivizme, ktorý by zabudol na rázny apel – „Bezo mňa nedokážete nič urobiť“ (Jn 15,5).

3. PONÚKNUTIE ŽIVOTA DO SLUŽIEB BLÍZNEMU

V neľahkej súčasnosti, ktorá je okrem iného poznačená vo všetkých sférach mnohoznačnou pluralitou, môžeme byť svedkami prenikania nedôvery a skepsy. Tieto javy odporujú a bránia človeku bezvýhradne sa

²⁴ Porov. BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 3.

²⁵ BENEDIKT XVI., *Můj duchovní testament*, s. 30.

²⁶ Prijatá a darovaná láska, *caritas*, ktorej „žriedlom je láska prýščiaca z Otca k Synovi v Duchu Svätom. Je to láska, ktorá v Synovi zostupuje aj na nás. Je to stvoriteľská láska, vďaka ktorej jestvujeme; je to vykupiteľská láska, cez ktorú sa stávame novým stvorením, je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého“ (Rim 5,5). Ľudia, adresáti Božej lásky, sa stali subjektmi lásky a sú povolaní stať sa nástrojmi milosti, aby šírili Božiu lásku a tkali sieť lásky.“ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate* 5.

²⁷ Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, „Konštitúcia *Lumen gentium* 9,“ in *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*, Trnava: SSV, 2008, s. 70.

²⁸ „Nie prvky vesmíru a zákonitosti hmoty, ktoré v konečnom dôsledku vládnu svetom a človekom, ale osobný Boh vládne nad hviezdami, teda nad vesmírom. Nie zákonitosti hmoty a evolúcie sú poslednou ustanovizňou, ale rozum, vôľa a láska, teda Osoba. A ak poznáme túto Osobu a ona pozná nás, potom nie neúprosná moc hmoty je poslednou inštanciou; potom nie sme otrokmi vesmíru a jeho zákonov, ale sme slobodní.“ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 5.

spoľahnúť na východiskový zdroj kresťanskej nádeje, ktorý predstavuje otvorený priestor²⁹ a zasahuje životy ľudí. Ten, kto vstúpil do dialógu lásky so Slovom nádeje, vie, že „Boh už viac jednoducho nestojí pred nami ako Ten, kto je úplne Iný. Je v nás a my sme v ňom. Jeho dynamika vstupuje do nášho vnútra a potom sa snaží zachvátiť druhých, pokým nenaplní svet, aby sa jeho láska mohla skutočne stať dominantnou mierou sveta.“³⁰ Naliehavosť situácie tak so sebou nesie požiadavku aktualizovaného prístupu, pri ktorom je človek vytrhnutý z pocitu vlastnej dokonalosti a uvedomuje si svoju závislosť na druhých a úplne Inom. Kresťanský život tak po obsahovej stránke nemožno nikdy naplniť iba slovami formúl, ale presvedčivými skutkami, aby tak mohli byť posilnené nosné základy spoločenstva života a pokoja.³¹ Túto úlohu možno vyjadriť slovami Petrovho listu (1 Petr 3,14–16):

Nefakajte sa hrozieb a neplašte sa, ale uctieajte sväto Krista, Pána, vo svojich srdciach, stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je vo vás. Robte to však skromne, s bážňou a s dobrým svedomím.

Sprítomňovanie evanjelia, resp. jeho verný preklad do kontextu života kresťana a doby bez toho, aby sa ľahkovážne menila jeho podstatu, sa stáva apelom dejinnej lásky medzi Bohom a človekom, pri ktorej „spoločenstvo vôle rastie do spoločenstva myšlienok a citov, a tak naše chcenie a Božie chcenie čoraz viac do seba zapadajú: Božia vôľa nie je viac pre mňa cudzou vôľou, ktorú mi zvonku ukladajú prikázania, ale je mojou vlastnou vôľou, a to na základe skúsenosti, že Boh mi je bližší, než som ja sám sebe.“³² Priľnutie ku Kristovi, ktoré sa na vonkajšom fóre prejavuje aktom viery a bdelym sprítomňovaním nádeje zakorenenej

²⁹ Z teologického hľadiska sa cieľ zjavenia a cieľ ľudstva spájajú v osobe Krista. Ak podľa presvedčenia viery *definitívne Slovo* vstúpilo do dejín a prinieslo najvyššiu obeť, práve v ňom sa človeku otvárajú dvere budúcnosti.

³⁰ BENEDIKT XVI., „Pápežova homília pri príležitosti Svetového dňa mládeže v Španielsku,“ http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050821_20th-world-youth-day.html [zverejnené 21. 8. 2005, cit. 8. 9. 2015].

³¹ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 15.

³² BENEDIKT XVI., *Deus caritas est* 17. Benedikt v tomto bode odkazuje na Augustína a pripomína neustále prebiehajúci akt lásky zasahujúci najtajnejšie jadro človeka, neopomínajúc prejav autentického obsahu lásky – stať sa podobní jeden druhému, čo vedie k spoločnému chceniu a zmyšľaniu. Pritom nejde o presadzovanie vlastného názoru násilím, ani trieštením jednoty a marením rozmanitosti, ani uchýlením sa k „diktátúre relativizmu“, ale otvorením sa Láске vychádzajúcej „v ústrety stále novým spôso-

v čínorodej láske, pobáda človeka k zodpovednosti voči blížnemu, t. j. chcieť a konať dobro pre druhého a priať si, aby sa aj druhý otvoril logike Dobra. Ponúknuť svoj život Stvoriteľovi s vedomím, že nepredstavujeme náborovú skupinu získavania duší pre večnosť, ale skôr spolupútnikov v mnohorakých životných udalostiach, znamená, že „kto takto verí, nádeja sa a miluje, stáva sa budovateľom skutočnej *civilizácie lásky*, v ktorej strede je Kristus“.³³ Práve v spolupráci a vzájomnom prepojení so životmi ostatných subjekt vystupuje z väzenia vlastného „ja“ a zaostruje pohľad na zdroj radosti, na samotnú lásku – na Boha – pri budovaní časnej skutočnosti.³⁴ Naše srdce, dotknuté a preniknuté Kristovou láskou, by nemalo byť nikdy pohltené vlastnými problémami natoľko, aby pred krikom druhého ohluchlo.

Na ontologickú dimenziu lásky,³⁵ ktorú si nemožno zamieňať s pocitom či sentimentálnosťou, poukazuje aj Benedikt XVI. a vo svojom sociálnom učení v nej vidí kľúčový pojem. Láska sa pre neho stáva určujúcim princípom nielen v rámci menších skupín (rodina či priateľstvo), ale zasahuje i do spletnosti vzťahov ekonomického, politického či spoločenského života. Tým nemožno tvrdiť, že láska nahrádza spravodlivosť, ale podľa slov emeritného pápeža ide *ponad ňu*, a tak prevyšuje to, čo požaduje zákon spravodlivosti, a tak sa pre druhého stáva darom.³⁶ Preto ak by spravodlivosť, chápaná ako sociálna cnosť, nebola vnímaná v úzkom prepojení s láskou, vo vzťahu k druhým by sa mohol vytratiť dynamický aspekt vychádzajúci z osobného stretnutia s Bohom, „ktorý nám v Kristovi ukázal nielen svoju tvár, ale otvoril aj svoje srdce“.³⁷ Zasiahnutí takouto skutočnosťou akoby *vyvlastňujeme* samých seba a ponúkame sa do služby druhým, v ktorej nehľadáme vlastné záujmy,³⁸ ale stávame sa účinnými nástrojmi Božej milosti a svedkami nádeje pre svet.

---

bom – *prostredníctvom ľudí*, cez ktorých prežaruje; cez svoje slovo a sviatosti, zvlášť cez Eucharistiu.“

³³ BENEDIKT XVI., *Můj duchovní testament*, s. 51.

³⁴ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 14–15.

³⁵ Ak „Boh je láska“ (1 Jn 4,16), možno konštatovať, že človek je stvorený nielen z lásky, ale najmä *pre* lásku.

³⁶ Porov. BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate* 34.

³⁷ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 4.

³⁸ Nemožno nepostrehnúť, že sú aj takí, ktorí si svoju *službu lásky*, vychádzajúcu z transcendentnej dimenzie, zamieňajú skôr s politickým bojom, prospechárstvom či propagandou. Ak je solidarita nahradená egoizmom, potom je vlastná tvár uprednostnená pred tvárou druhého. Benedikt XVI. k tomu dodáva: „Nenasledujte cestu pýchy, ale pokory. Plávajte proti prúdu: nepočúvajte ziskuchtivé a zvädzajúce hlasy, ktoré dnes

Azda nebude preexponovaným tvrdením, že Benedikt XVI. v zábere svojho sociálneho učenia vyzdvihuje moment kooperačného hľadania (nielen individuálneho odhaľovania) a mnohorakých iniciatív, ktoré súvisia s úzkou spolupracou *tvorenia s inými*. V tejto súvislosti by bolo nesprávne myslieť len na vznešené diela a zabúdať na bežné úkony každodenného života. Byť aktívnym v službe pre druhého znamená nielen adekvátne konať v konkrétnej chvíli s odbornou presnosťou a radosťou. Aj keď profesionálna pripravenosť v sociálnej oblasti tvorí prvú a základnú požiadavku, sama osebe nestačí. „Ide totiž o ľudské bytosti a ľudia potrebujú vždy aj niečo viac, než len technicky správne zaobchádzanie. Potrebujú ľudskosť. Potrebujú pozornosť srdca.“³⁹

4. PLNOSŤ NÁDEJE PRE CIVILIZÁCIU LÁSKY

Snaha vyvolať obnovený záujem o najcharakteristickejšie prvky kresťanského života nás núti klásť si otázku, ako možno nasmerovať svoj život, ktorý sa v kontexte plnosti nádeje stáva *duchovnou bohoslužbou* pre druhých. V prvom rade je dôležité poukázať na nebezpečenstvo straty ľudskosti,⁴⁰ ak sa koncept ľudskej slobody privatizuje a stane sa nástrojom nerešpektujúcim esenciálny pojem dobra v oblasti etického vedomia a morálneho rozhodovania. Integrálne nazeranie na človeka v jeho časovom i nadčasovom poslaní je často redukované v prizme podriadeného prijímateľa a vykonávateľa príkazov, a tak sa zo služby stáva otroctvo.

---

na mnohých miestach propagujú životný štýl poznačený aroganciou a násilím, povýšenectvom a úspechom za každú cenu, vyznačujúci sa vonkajším pozlátkom a majetkom na úkor bytia. [...] Buďte bdelymi! Buďte kritickými! Nenechajte sa strhnúť vlnou, ktorá vychádza z tejto mocnej presvedčovacej kampane. Nemajte strach dávať prednosť alternatívnym cestám, ktoré nám ukazuje naozajstná láska, akými sú: skromný a solidárny životný štýl, úprimné a čisté citové vzťahy, správne nasadenie pre štúdium a prácu a hlboký záujem o spoločné dobro. [...] Svet potrebuje vidieť niekoho, kto má odvahu žiť primerane plnosti ľudského bytia, ktorú nám zjavil Ježiš.“ BENEDIKT XVI., „Homília pápeža z 2. septembra 2007,“ https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2007/documents/hf_ben-xvi_hom_20070902_loreto.html [zverejnené 2. 9. 2007, cit. 12. 10. 2015].

³⁹ BENEDIKT XVI., *Deus caritas est* 31.

⁴⁰ Zanechanie základných prvkov ľudskosti – „trpieť spolu s druhými a pre druhých, trpieť z lásky k pravde a spravodlivosti, trpieť pre lásku a preto, aby som sa stal opravdivo milujúcim človekom“ – by degradovalo samotného človeka. BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 39.

Pod farchou takto načrtnutého prístupu je náročné vytvoriť podmienky, aby mohol byť v ľudskom srdci roznieť vnútorný impulz vzplanutia *vášne* pre realizáciu Božieho plánu na horizontálno-vertikálnej úrovni.

Slobodne a dobrovoľne uveriac (*viera*) v Božiu lásku (*láska*) pri zmysluplnom realizovaní Božieho plánu v čase (*nádej*) umožňuje človeku otvárať sa pôsobeniu darov *par excellence* – Svätého Ducha – a zároveň postrehnúť, že „naše životy sú medzi sebou v hlbokom spoločenstve a prostredníctvom mnohotvárných vplyvov jeden s druhým spojené. Nikto nežije sám. Nikto nehreší sám. Nikto nie je spasený sám.“⁴¹ V tom istom smere možno analogicky konštatovať, že spoločné prepojenie individuálnych nádejí ukotvených v osobe Krista je zároveň základným znakom solidarity zjednocujúcej príslušníkov Božieho ľudu ako spolupracovníkov pri pretváraní časnosti. Tak je zároveň ľahšie si uvedomiť, že „pravými hviezdami nášho života sú ľudia, ktorí dokázali správne žiť. Oni sú svetlami nádeje. Ježiš Kristus je skutočným svetlom, žiariacim nad všetkými temnotami dejín. Aby sme však dospeli až k nemu, potrebujeme bližšie svetlá, ľudí, ktorí nám dávajú svetlo tým, že berú z jeho svetla a tak ponúkajú orientáciu aj nášmu putovaniu.“⁴²

Jednému zo závažných nedorozumení deformovania svetla sme vystavení vtedy, ak ho nahrádzame politickými či ekonomickými programami, sľubujúcimi dokonalú budúcnosť. Žitá kresťanská nádej je pre budúcnosť podstatná, avšak projekt nádeje začína v prítomnom okamihu. V stálej schopnosti otvárať ľudské srdce pôsobeniu Božej lásky, ktorá premieňa našu netrzeplivosť a pochybnosti na presvedčivú nádej. Tak sa človek, v úzkom spojení s ostatnými, podieľa na zmene spoločnosti zvnútra, pričom vonkajšie štruktúry si ponechávajú svoj špecifický charakter. Benedikt XVI. konštatuje:

Kresťanstvo neprinieslo sociálno-revolučné poslanstvo podobné tomu, v ktorom padol v krutom boji Spartakus. Ježiš nebol Spartakus, nebol bojovník za politické oslobodenie ako Barabáš alebo Bar-Kochba. To, čo priniesol Ježiš, ktorý sám zomrel na kríži, bolo niečo úplne odlišné: stretnutie s Pánom všetkých pánov, stret-

⁴¹ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 48. Emeritný pápež v rovnakom bode encykliky podčiarkuje dôležitý prvok kresťanskej nádeje – naša nádej je vždy zároveň podstatným spôsobom nádejou pre druhého, dokonca prekračujúc hranicu smrti. V spoločenstve duší nie je nikdy príliš neskoro na dotyk srdca blížneho, ani to nikdy nie je zbytočné.

⁴² BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 49.

nutie so živým Bohom, a teda stretnutie s nádejou, ktorá bola silnejšia ako utrpenia otroctva; ktorý ňou zvnútra menil život a svet.⁴³

Veriaci človek nevystupuje len ako občan spoločenstva ľudí, ktorého hlavnou úlohou je vytvárať priaznivé medziludské vzťahy a zveľaďovať spoločné dobro. Ak správne pochopil hodnotu nádeje, ktorá ho pobáda uchádzať sa o občianstvo v nebeskej vlasti,⁴⁴ nemôže nechcieť podnecovať ostatných k húževnatej činnosti za spásu sveta. V zodpovednosti a bez stiesnenosti vykonávať veci tohto sveta a vložiť ich do služby vykupujúcej lásky znamená, že „náš život a svet môžeme oslobodzovať od jedov a znečistenia, ktoré by mohli zničiť prítomnosť i budúcnosť. [...] Tak z jednej strany z nášho konania pramení nádej pre nás a pre druhých a súčasne je to veľká nádej, opierajúca sa o Božie prisľúbenia, dodávajúca v dobrých i zlých časoch odvalu a usmerňujúca naše konanie.“⁴⁵

Zameranie sa na inú vlasť⁴⁶ nezabavuje človeka zodpovednosti, ktorá vedie k osobnej a spoločenskej dokonalosti, aby tak boli dejiny priťahnuté smerom k dobru. Ak nádej kresťanov vkladá enormné nadšenie do angažovania sa v sociálnej oblasti, ak dôveruje v prvenstvo lásky ako rozpoznávajúcemu znaku Kristových učeníkov (porov. Jn 13,15) a ak prebúdza oduševnenie skrývané mnohokrát v hĺbke duše, stavia sa na odpor proti kolektívnemu egoizmu a pýche mocných, ktorí znevažujú ľudskú dôstojnosť.

Bez perspektívy večného života sa vytráca aspekt rozvoja. Ak sa do pozemských inštitúcií, zabezpečujúcich právo a spravodlivosť, vkladá prílišná dôvera bez náležitého prihliadania na transcendentnú dimenziu, človek upadá do ilúzie samospasiteľa.⁴⁷ Do akej miery by sa takýto triumfálny postoj mohol zhodovať s perspektívou zachovania nádeje v najzložitejších životných situáciách, ba dokonca zasahovať až za hranicu smrti?

Prepracujúc sa k záverečnej časti nášho článku, je nutné konštatovať, že na rozdiel od askétov minulosti človek dneška nemusí utrpenie vyhľadávať. Chtiac-nechtiac sme vystavení najtvrdším ranám života. Hoci „sa môžeme snažiť utrpenie znižovať, bojovať proti nemu, nemožno

⁴³ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 4.

⁴⁴ „Máme ju [nádej] ako istú a pevnú kotvu duše, ktorá preniká až do vnútra za oponu, kam za nás vošiel ako predchodca Ježiš“ (Hebr 6,19–20).

⁴⁵ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 35.

⁴⁶ „Lebo tu nemáme trvalé mesto, ale hľadáme budúce“ (Hebr 13, 14).

⁴⁷ POROV. BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate* 11.

ho úplne odstrániť. Práve tam, kde sa ľudia v snahe vyhnúť sa každému utrpeniu usilujú vymaniť sa zo všetkého, čo by mohlo spôsobovať bolesť, tam, kde sa chcú vyhnúť námahe pravdy, lásky a dobra, skĺzavajú do prázdneho života, v ktorom možno takmer neexistuje bolesť, no o to viac tam dolieha temný pocit nedostatku zmyslu života.⁴⁸ Nie je v ľudských silách odstrániť utrpenie a bolesť, avšak znakom veriaceho človeka pobádaného dynamikou nádeje (ide o jej prejav, nie naplnenie!) je pripravenosť zápasíť proti nim v individuálnom či celospoločenskom meradle, čo „prináša schopnosť prijať súženie, dozrievať v ňom a nachádzať jeho zmysel prostredníctvom zjednotenia sa s Kristom, ktorý trpel s nekonečnou láskou.“⁴⁹ Ak rozhodnutie sa pre lásku k druhému neraz vyúsťuje aj do zrieknutia sa samého seba, nie je prekvapením, že Benedikt XVI. k tomu všetkému pripája sériu otázok:

Dokážeme to? Je druhý dostatočne dôležitý, aby som sa pre neho stal osobou, ktorá trpí? Je pre mňa pravda skutočne taká dôležitá, aby som za ňu platil utrpením? Je prisľub lásky [a nádeje] taký veľký, aby bol dôvodom môjho sebadarovania?⁵⁰

O nádeji, ktorá dáva odvahu postaviť sa na stranu dobra a spravodlivosti aj tam, kde sa k slovu dostáva beznádej, možno svedčiť a nájsť zmysel v prijatí trpiaceho blížneho, lebo „v tom, že sa o utrpenie delíme vďaka prítomnosti niekoho druhého, preniká cez utrpenie svetlo lásky“.⁵¹ Navyše, „utrpenie nám pripomína, že služba viery v prospech spoločného dobra je vždy službou nádeje“⁵² v perspektíve vydávania svedectva spoločnosti, ktorej základy je potrebné stavať na hodnote ľudskosti. Ak by sme sa vzdali fundamentálneho základu cnosti nádeje, t. j. Božej milosti,⁵³ riskovali by sme stratu základných atribútov ľudskosti – trpieť *spolu* s druhými a pre druhých, trpieť z lásky k pravde a spravodlivosti, trpieť pre lásku a preto, aby sme sa stali skutočne ľuďmi.⁵⁴ Nachádzať záchytný bod utrpenia za hranicami ľudskej konečnosti umožňuje človeku vydávať svedectvo o Nádeji a v nádeji ako hodnote,

⁴⁸ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 37.

⁴⁹ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 37.

⁵⁰ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 39.

⁵¹ BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 38.

⁵² FRANTIŠEK, *Lumen fidei* 57.

⁵³ „[...] človek nie je ospravedlnený zo skutkov podľa zákona, ale iba skrze vieru v Ježiša Krista“ (Gal 2,16).

⁵⁴ Porov. BENEDIKT XVI., *Spe salvi* 39.

ktorá je schopná meniť život. Práve preto sme svojím utrpením (*passio*) či útechou (*con-solatio*) pobádaní spolupodieľať sa (*actio*) nemalou mierou na premene a spásu sveta.

ZÁVER

Na tomto mieste možno konštatovať, že uvažovanie o kresťanskej nádeji v perspektíve vyjadrení Benedikta XVI. nadobúda svoje opodstatnenie a najautentickejšie naplnenie vo vzájomnej kooperácii vertikálno-horizontálneho charakteru jednotlivcov a skupín. Jednotlivec chápaný ako cnosť nádeje ako odovzdanie sa do služby Druhému a druhým sa nezabaví dramatickej reality, ale aj napriek tomu v nej môže nájsť svoje naplnenie v špecifiku nadprirodzenej cnosti viery a lásky. Viera rodiaca sa zo stretnutia kladie zároveň pevné základy, na ktorých možno budovať nielen život jednotlivca, ale aj celej spoločnosti. A tak vtelené Slovo, ktoré v dynamike lásky vstupuje do vzťahovosti s človekom, zároveň umožňuje osobitým spôsobom participovať na potrebách blížneho. Vo všeobecnosti tak človek naplňuje kresťanské povolanie, z ktorého pramení naliehavosť zaujatia postojov v prihliadnutí na jedinečnosť príhodného momentu a otvorenosti srdca k vydávaniu svedectva hodnote, ktorú každodenne prežíva a sprítomňuje. Navyiac prijatie druhého, ktoré sa prejaví v ochote podieľať sa na jeho utrpeniach (*com-passio*), môže pre spoločnosť predstavovať rozhodujúci ukazovateľ odhaľujúci skutočnú mieru jej ľudskosti.

The Significance of Hope for Building a Communion of Love in the Context of the Social Teaching of Benedict XVI

Keywords: Hope; Love; Faith; Benedict XVI; Social Teaching

Abstract: The article points out that each Christian might be given to the world as a symbol of hope. This attempt is not going to be successfully carried out without the essential source of divine and humanity – the eternal Word. Focusing on the social teaching of Benedict XVI, we may claim that the virtue of hope connected with love and faith provides unique and inspiring horizons, the intimate resource of which is the divine promise already fulfilled in Christ. The Christian lofty vocation radiates goodness and cordiality and helps us understand God's grace. In this sense, we are able to spread peace, joy and mercy; knowing

that, we discharge our responsibility to the contemporary world. Our hope cannot be seen outside the current history, for we trust in God who is present in the midst of human lives and guides them to their fulfilment.

Mgr. Juraj Skřivánek
Katedra systematickej teológie
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P.O. Box 173
814 99 Bratislava
jj.skrivanek@gmail.com